

Wat ik hoorde en zag in den spoorwagen en binnen de wachtkamer

door J. J. Cremer.

In 1857 verscheen de vertelling in het leeskabinet. Op verzoek van lezers schreef Cremer in 1859 een aanvulling. Het handschrift van het tweede deel is gedateerd 20 april 1859 en is in het bezit van de Koninklijke bibliotheek. fol. 3-30. Er is geen handschrift bekend van het eerste deel uit 1857.

1e druk in: Het leeskabinet: mengelwerk tot gezellig onderhoud voor beschaafde kringen voor 1857: met platen. Dl. 2, p. 25-39. Amsterdam: Hendrik Frijlink, 1857. (deel 1)

2e druk in: De tijdstroom: maandschrift gewijd aan letteren, kunst en wetenschap. Jrg. 2, 1859. p. 347-364. Tiel. Wed. D.R. van Wermeskerken, 1859. 3e druk in: Weekblaadje uitgegeven door de inrigting ter bevordering van volksgeluk en volkswelvaart door verspreiding van nuttige kennis De vriend van armen en rijken. Jrg. 9, no. 39, 26 september 1859, no. 40, 3 oktober 1859, no. 41, 10 oktober 1859. Amsterdam: E.S. Witkamp, 1859. (deel 1).

4e druk in: Weekblaadje uitgegeven door de inrigting ter bevordering van volksgeluk en volkswelvaart door verspreiding van nuttige kennis De vriend van armen en rijken. Herdruk van: Jrg. 9, no. 39, 26 september 1859, no. 40, 3 oktober 1859, no. 41, 10 oktober 1859. Amsterdam: E.S. Witkamp, 1859. (deel 1).

5e druk in: Uit het leven: beelden en schetsen. Leyden: A. W. Sythoff, 1862. p. 45-96

6e druk in: Novellen en vertellingen. Leiden: A.W. Sijthoff, [1873]. p 67-95. Met afb. In serie met Portretten. Tonen in den nieuwjaarsmorgen. Wat ik hoorde en zag in den spoorwagen en binnen de wachtkamer. Driemaal gezien: herinneringen van Fidelius.

7e druk in: Novellen en vertellingen. Leiden: A.W. Sijthoff, [1876]. 16-49. Met afb. Serie met afbn. Driemaal gezien. Wat ik hoorde en zag in den spoorwagen en binnen de wachtkamer. Naar omhoog. Het jawoord.

8e druk in: Novellen en vertellingen. Leiden: A.W. Sijthoff, [1876]. 16-49. Serie zonder afbn. Driemaal gezien. Wat ik hoorde en zag in den spoorwagen en binnen de wachtkamer. Naar omhoog. Het jawoord.

9e druk in: Kleine vertellingen. Fabriekskind en werkman. Leiden: D. Noothoven Van Goor, 1878. p. 107-133. Romantische werken, dl 3.

10e druk in: Novellen en vertellingen. Leiden : A.W. Sijthoff, [1879]. Deel 10. p.17-49. Met afb.

11e druk in: De fabrieksboede, 6 december 1884, 3 en 10 januari 1885. (deel 1).

12e druk in: Novellen en vertellingen: een winteravond... [et.al.]. Leiden: A.W. Sijthoff, [ca. 1888]. Dl. 2. 6e druk. p. 100-124. Vijftig cents-editie; nr. 19.

13e druk in: Novellen en vertellingen: een winteravond... [et.al.]. Leiden: A.W. Sijthoff, [ca. 1888]. Dl. 2. 7e druk. een winteravond... [et.al.].p. 100-124. Romantische werken

14e druk in: Novellen en vertellingen: een winteravond... [et.al.]. Leiden: A.W. Sijthoff, [ca. 1895]. Dl. 2. 7e druk. p. 100-124. Bibliotheek van Nederlandsche schrijvers.

15e druk in: Novellen en vertellingen: een winteravond... [et.al.]. Leiden: A.W. Sijthoff's uitg.-mij., [ca. 1908]. Dl. 2. 7e druk. p. 100-124. Bibliotheek van Nederlandsche schrijvers.

16e druk in: Novellen en vertellingen: een winteravond [... et. al.]. Leiden: A.W. Sijthoff's uitgeverij, [1917]. 7e druk. p. 100-124. Romantische werken. (Blauwe serie).

17e druk in: Novellen en vertellingen: een winteravond [... et. al.]. Leiden: A.W. Sijthoff's uitgeverij, [1917]. 7e druk. p. 100-124. Romantische werken. (Rode serie).

18e druk in: De Veldpost: gewijd aan land- en tuinbouw, jrg. 32, 23 december 1922. Wageningen, 1922. (deel 2).

19e druk in: Novellen en vertellingen: een winteravond [... et. al.]. Leiden: A.W. Sijthoff's uitgeverij, [1917]. 8e druk. p. 100-124. Romantische werken. (Rode serie).

Vertaling in het Duits:

Auf der Eisenbahn: nach einem holländischen motiv von A. Glaser. Westermann's illustrierte Deutsche Monatsheft, no. 21 der dritten Folge, der ganzen Reihe no. 213, juni 1874. P. 313-318. Met afb. Braunschweig: George Westermann, 1874.

Auf der Eisenbahn. Novelle - Jacob Jan Cremer. Aus: Holländische Novellen, Nacherzählt von Adolf Glaser, Georg Westermann, Braunschweig, juni 1875. Vertaling van: Wat ik hoorde en zag in den spoorwagen en binnen de wachtkamer.

Auf der Eisenbahn. In: Holländische Novellen: nach dem Niederländischen von W. Lange, Fr. Schnettler und A. Steinbach. Leipzig: Druck und Verlag von Philipp Reclam jun, [1880]. p. 493-515.

Auf der Eisenbahn. Novelle - Jacob Jan Cremer. Aus: Holländische Novellen, Nacherzählt von Adolf Glaser, Georg Westermann, Braunschweig, juni 1875. Vertaling van: Wat ik hoorde en zag in den spoorwagen en binnen de wachtkamer. (in juli 2014 verschenen als epub.)

23
 De Leeninge schon zoo helden en de nassel was ge-
 heel verdronnen en ook, de vueren van mijn geest
 waren opgeblaan.
 Het sloovingfluit kondigde an aankomte te
 Utrecht aan. Ik heb den braven zoon met mij, die
 Gaam best uit den vagen geholpen; ik heb hem
 terugt bij wacht op den Rotterdamseken reis - dat
 buiten op een bank een plaats nemen en het oude
 vromtghelless een ~~aanwijzen~~ opmerkeken make
 wat dese nog zoo gaarne eens een vieldes al-
 dorens haer ogen over summet te sluiten.
 Inderdaad daar hebben in die oogenblikken heel
 wat menschen naar die "vreesende verhooring"
 gekoken; helaas! er waren er ander die laetsten
 maar ik lag het tuch, de moeten gevoelden iets
 anders - Sommigen, wellicht een gantent on-
 noedig medelijden, en ik..... Ooh waarlych
 ik had het oude vromtghel met een mijn hart
 trellen drukken: Zij was het gemeent die het ant-
 woord op dat angstige "hae!" had gegeven:
 Vred' verkinderen op - door Mr Vrootbeeld,
~~aan~~ voorbaet van merkenambien ~~de leste~~ ^{de leste}
 en Gods vrucht. Die ~~de~~ ^{de} kuller ~~was~~ ^{was} onderdons
 vragt met dankbare treumen.
 20 April 57
 J. Cremer

ijffte am n°. VI
 1 1
 Jijff am den heer Cremer
 om te geyde
 III. ijffte am den heer die van de voot seant.
 (Cremer Comandant)
 Scandiffie
 Buisdiffe

Brief van 29 januari 1857 van J.J. Cremer aan uitgever Hendrik Frijlink over [Wat ik hoorde en zag.](#)

Brief van 8 februari 1857 van J.J. Cremer aan uitgever Hendrik Frijlink over [Wat ik hoorde en zag.](#)

Leeskabinet 1857:

WAT IK HOORDE EN ZAG IN DEN SPOORWAGEN
EN BINNEN DE WACHTKAMER.

Medegedeeld door J. J. CREMER.

Het was vinnig koud, zoo koud, dat het winterlokaas der eerste spoorklasse mij, in de gedaante van togtvrije raampjes, warme kussens, maar inzonderheid van koperen waterstoven, krachtig aantrok, en ik — in spijt van GERRIT MEEUWSEN'S verklaring (*) — mij bij voorkeur aan die eerste klasse als gevangene prijs gaf.

De koperen-stoof-illusie maakte echter plaats voor een laauwachtig gevoel aan de voeten, dat weldra moest ontfaan in een ijskelderig iets, waardoor het verwarmingstoestel (met eene negatieve uitwerking) spoedig eene plaats onder de bank zou erlangen.

Voor al in den winter wordt er zeker over niets meer dan over de kou gesproken, en daarom zal ik gewis den lezer verplichten, dat *chapitre* verder onaangeeroerd te laten, althans voor zoo verre de koude mij of mijne voeten betrof.

Wij zaten vol. N^o. negen, die zijn neus in de — met alle respect — roef stak, kon terugtrekken; want nog eens: vol was het.

» Al de passagiers door tot Utrecht?»

Allen; eenigen, waaronder ik, zelfs verder.

Ieders kaartje kreeg een oog, zeker omdat ze (?) zich niet vergissen zouden. Een heer, met een plomp gezigt en breede schouders, wien door een jongen de *Nieuwe Rotterdammer*, voor morgen, werd aangeboden, maakte de achterhoeksche aanmerking: »Ze he'm hier 'n proffëtischen geest, hoor! Bij ons, in Bolbargen, weten me daar den dag van te veuren niet van. 't Neis van donderdag op 'n woensdag, alle-magtig sterk! Poes 'm d'r meê!»

Voor goed ging het portier digt, om tot Utrecht digt te

(*) *Betwische Novellen*, 1^e Deel, bladz. 39: »Al dat erste is 'n slobberigge, naore boel," enz.

De opregte Haarlemsche courant, 3 juni 1859:

* * * Thans is verschenen:

No. 5 van den 2den Jaargang, 1e Deel van:

DE TIJDSTROOM.

MAANDSCHRIFT

GEWIJD AAN LETTEREN, KUNST EN WETENSCHAP.

Redacteurs: J. J. Cremer, A. Ising,
Gerard Keller, Mr. W. van de Poll, J. B. Rietstap, Mr. C.
Vosmaer, T. van Westrheene, Wz.

Inhoudende:

Mr. J. G. Gleichman, De eerste Nationale Vergadering, representeerende het volk van Nederland. — Mr. Jac. van Gijck, Twee nachten binnen het oude Rome. — Mr. C. Vosmaer, De Bijbel en Palestina. (Verv. en slot). — P. F., Eene behoefte van onzen tijd. — Pluksel.

In volgende nummers zal voorkomen:

A. Ising, Een dichter-improvisator. II. — J. B. Rietstap, De kunst van gondmaken. — J. J. Cremer, **Wat ik hoorde en zag** in den spoorwagen en binnen de wachtkamer. — Gerbrand Adriaensen Brederoo, naar aanleiding van het werk des heeren J. ten Brink.

Prijs per Jaar f 10.—

Op eenige aanvragen heeft de Uitg. besloten ook *Abonnementen* voor het 2^e halfjaar op bovengen. Tijdschrift aan te nemen, mits voor 15 Junij aangevraagd wordende.

Ook zag het licht:

ROBERT, Vijfde Brief aan ieder, die hem lezen wil, bevattende een gesprek, waarin de kunsten uit een poëtisch en prozaïsch oogpunt beschouwd worden, dat eindigt met eene **apologie op een hond en eene mystieke geheimenis**.

De vorige nummers van deze Brieven zijn reeds gunstige beoordeelingen in onderscheidene Tijdschriften ten deel gevallen. Aan ieder beschaafd lezer wordt aanbevolen er kennis mede te maken. Met tien nummers zijn deze Brieven compleet en kosten 30 Cent per N^o.

De vriend van armen en rijken, 1859:

ook buiten de school iets gelezen wordt. Het zijn de ouders, op wie de zware verantwoordelijkheid drukt, wanneer de kinderen reeds op elf- of twaalf-jarigen leeftijd van de school weggenomen worden. In de tegenwoordige maatschappij kan men zijn brood niet verdienen, zonder eenige algemeene kundigheden, en zonder eenigzins tot een zelfstandig mensch

1 Men zie in onze *Volksletterkunde* de geschriften: *Het wezen der opvoeding. — Opvoeding, een verhaal van ED. LYTTON BULWER. — J. J. CREMER, Wat ik hoorde en zag in den spoorwagen.*

Weekbladje...vriend van armen en rijken, 1859:

N°. 39. Negende Jaargang. 1859.
Maandag, WEEKBLAADJE, 26 September.

uitgegeven door de Inrigting ter bevordering van Volksgeluk en
Volkswelvaart door verspreiding van nuttige kennis:

DE VRIEND VAN ARMEN EN RIJEN.

God is licht, God is liefde.
(De belijdenis van alle geloovigen.)
Vader in den Hemel, Uw Rijk come.
(Het gebed van alle geloovigen.)

Er is schier geen gevaarlijker poging, dan om niet geweld in de toekomst te willen dringen. — Wat zal de Schrijver van eenig boekwerk zeggen, als de lezer die hoofdstukken of vervolgdeelen, welke nog niet in het licht zijn, evenwel reeds meent te mogen beoordeelen en daardoor de grootste dwaasheid openbaart?

Zoodra men eens algemeen erkent, wat het betekent om een *leven in God* te leiden, zal het rijk Gods

WAT IK HOORDE EN ZAG IN DEN SPOORWAGEN EN BINNEN DE WACHTKAMER¹.

Door J. J. CREMER.

Reeds eenmaal verbaalde ik van mijn kleine reisontmoetingen, en sommigen van hen die ze lazen, zeiden: — 't was wel vriendelijk — »Dat moogt ge meer doen.» Ik doe het gaarne.

't Was op een lieflijken zomer-middag dat ik, met een brunetje van omstreeks twaalf jaren aan mijne zijde, op het Haagsche stationsgebouw toestapte.

Voor 't meisje, derde kind van een mijner kennissen, was de vacantie ten einde; ze moest weér naar kostschool; en ik, die een noodzakelijk uitstapje naar Gelderland had te maken, was volgaarne bereid geweest, om MARIE tot aan het station Haarlem, waar zij zou worden afgehaald, in mijn hoede te nemen. Haar ouders gingen den volgenden dag op reis naar Zwitserland.

't Zou niet vriendelijk geweest zijn, indien ik mijn jeugdige reisgezellin niet eens had toegesproken, en daarom vraagde ik haar:

»En vindt gij 't nu prettig, MARIE! dat gij weér naar school gaat?»

»Ik, mijnheer!» klonk het antwoord, »och! 't kan me niet schelen.»

»'t Zal 'n huis toch wel aardiger wezen; is 't niet?»

»Dat kan ik niet zeggen; Pa 's altijd zoo driftig; als er menschen zijn, dan mag ik toch niet binnen. Onze meiden zijn de akeligste wezens, en, dan moet ik met de kleintjes bij haarlui boven zitten. Jak', zoo vervelend!»

¹ Met vergunning van den Schrijver overgenomen uit: *De Tijdstroom. Maandschrift gewijd aan Letteren, Kunst en Wetenschap.* Tiel, bij de Wed. D. R. VAN WERMESKERKEN. JAARGANG 1859, N°. 39.

Weekbladje ... Vriend van armen en rijken, 1859:

BERIGTEN.

Volksletterkunde. Deze week verschijnt in gedrukten omslag de *Volksvoorlezing over de Dranken* van den Heer Dr. H. FABIUS. 48 bladz. 15 Cents.

Herdrukt zijn N°. 39, 40 en 41 der *Volksletterkunde* 1859: J. J. CREMER, *Wat ik hoorde en zag in den Spoorwagen en binnen de Wachtkamer.*

Brief van 30 augustus 1861 aan uitgever Hendrik Frijlink over [Wat ik hoorde en zag.](#)

Opregte Haarlemsche courant, 31 december 1861:

** Uitgave van A. W. SYTHOFF, te Leiden:

Werken van J. J. CREMER.

Heden is verschenen:

UIT HET LEVEN. — BEELDEN EN SCHETSEN. — Driemaal gezien, Herinneringen van Fidelius. — Wat Vader Harmsen vertelt. — Naar omhoog. — **Wat ik hoorde en zag** in den Spoorwagen en binnen de Wachtkamer. — Zes Schetsen in eene Lijst..... f 1,50.

TWEE NOVELLEN. — PORTRET TEN. — Kees Springer in en buiten de Kerk. Met eene Lithographie..... f 1,90.

ARME SAMUEL. — EEN VERHAAL. — Met eene Lithographie, Muzijk en Zang. Derde druk..... f 1,80.

Voor eenige dagen is verschenen:

DE KOFFIJVROUW. — EEN BEELD VOOR HET VOLK. (In de Geïllustreerde Almanak voor het jaar 1862)..... f 0,60.

De gids, 1862:

BIBLIOGRAPHISCH ALBUM.

621

gekomen dezer boekskens een opstel, dat ons bewijst hoe goed de hand dezer Muze maat weet te houden, als zij minder naar ons, dan naar het overhellend kannetje of het nederziggend schopjen blik; dat ons borg blijft voor de toekomst van dezen auteur. **Wat ik hoorde en zag** in den Spoorwagen en binnen de Wachtkamer is niet louter levendig gevoeld, is ook meer dan éénmaal gedacht, en getuigt te zekerder van vooruitgang, dewijl het niet met een sprong op een geheel ander gebied is overgewipt, dewijl het maar met een enkele schrede de grenzen, binnen welke het gevaar school, achter zich laat. De bloesem van gister is morgen nog geen vrucht; maar heeft uwe

Opregte Haarlemsche courant, 26 november 1869:

ST. NICOLAAS-CADEAUX.

A. W. SYTHOFF, te Leiden, heeft uitgegeven en alom verkrijgbaar gesteld de navolgende

Werken van J. J. CREMER.

UIT HET LEVEN. — Beelden en Schetsen. — Driemaal gezien, Herinneringen aan Fidelius. — Wat Vader Harmsen vertelt. — Naar omhoog. — **Wat ik hoorde en zag** in den spoorwagen en binnen de wachtkamer. — Zes schetsen in ééne lijst. Prijs f 1,50.

TWEE NOVELLEN. — Portretten. — Kees Springer in en buiten de kerk. Met eene Lithographie. " " 1,90.

ARME SAMUEL. — Een verhaal. — Met eene Lithographie, Muziek en Zang. Derde druk. " " 1,80.

DISTELS IN 'T WEILAND. — Grietje op 't Hönigs-art. 't Kriekende kriekske. 't Pauweveerke. — Op de Kniehorst. — Bruur Joapik. — 't Blinkende Hoanje. — Oan 't kleine Revierke. — Met platen. Gebonden in prachtband en verguld op snee. " " 8,90.

Van deze novellen is ook eene goedkoopse uitgave verschenen onder den titel van:

NIEUWE OVERBETUWISCHE VERTELLINGEN " " 2,90.

Nederlandsche letterkunde, 1871:

WAT IK HOORDE EN ZAG IN DEN SPOORWAGEN.

(Fragment.)

't Valt mij moeijelijk om te zeggen, hoe langen tijd of ik naar het voorbijvliegende landschap heb zitten staren, terwijl mijn geest nog ten deele onder zijn nevel gevangen lag, maar eindelijk, eindelijk zag ik, terwijl de trein langzamerhand in snelheid verminderde, nabij een der stations vóór Utrecht, eene wondere vertooning. Ik zag:

Een boerenknaap, een flinken boerenknaap, en op zijn armen droeg hij een oud moedertje, die haar magere armen om zijn bruinen hals geslagen hield.

't Was wel een vreemde vertooning! Het geelbleeke en gerimpelde aangezicht van het oude vrouwtje rustend op den schouder van den knaap, wiens frissche kleur nu door de inspanning nog verhoogd was.

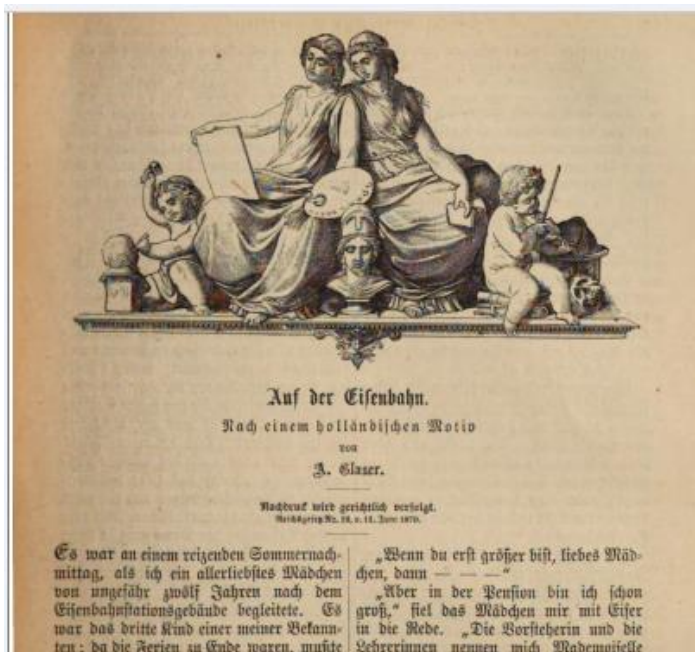
De trein hield stil. Een man en vrouw, die wel jonggehuwen konden wezen, drukten om strijd een hartelijken zoen op den mond

Keur van dicht- en prozawerken, 1872:

WAT IK HOORDE EN ZAG IN DEN SPOORWAGEN.

't Valt mij moeijelijk om te zeggen, hoe langen tijd ik naar het voorbijvliegende landschap heb zitten staren, terwijl mijn geest nog ten deele onder zijnen nevel gevangen lag; maar eindelijk, eindelijk zag ik, terwijl de trein langzamerhand in

Westermann's illustrierte Deutsche Monatsheft, juni 1874:

Nieuws van den dag, 5 november 1876:

Een Bundel Novellen van J. J. CREMER voor 50 Cent en daarbij dan nog Cadeau twee Prentenboekjes en 25 beste enveloppen voor brieven.

Waar zit nu de winst???

Enfin men kan nu wel eens lust hebben, om alleen voor de pret te werken, en dat is zeker hier het geval, want de werken van den vermaarden J. J. CREMER zijn zoo gezocht en zoo gewild, dat ze waarlijk ook zonder toegift gretig worden gekocht; niemand kan dan ook met 50 Centen voor een werk van CREMER bekocht zijn, en iedereen kan dan ook wel begrijpen, dat het alleen geldmakerij is en dat de voorraad binnen kort zal zijn uitverkocht; bestel dus spoedig voordat die werken zijn uitverkocht. Lees nu den Inhoud van den

1n Bundel. Portretten. — Tonen in den Nieuwjaarsmorgen. — **Wat ik hoorde en zag** in den Spoorwagen en binnen de Wachtkamer. — Driemaal gezien.

2n Bundel. Arme Samuel. — Op den Zolder. — Wat Vader Harmen vertelt. — Naar omhoog. — Het jawoord.

3n Bundel. Kees Springer in en buiten de kerk. — Zes schetsen in eene lijst. — Een Winteravond.

4n Bundel. Bruur Joapik. — Oan't kleine Rivierke. — 't Pauweveerke.

De prijs van elken bundel is nu gesteld op slechts 50 Cent, bovendien wordt bij elken bundel nog Cadeau gedaan 25 beste enveloppen voor

Alphabetische naamlijst van boeken, 1876:

- Cremer** (J. J.), Nieuwe Over-Betuwsche vertellingen. Leid., A. W. Sijthoff. 1866. gr. 8o. f 2,90¹
— Novellen. Leiden, A. W. Sijthoff. 1871. gr. 8o. 2,90.
— Novellen en vertellingen. (Kees Springer in en buiten de kerk. — Zes schetsen in eene lijst. — Een winteravond.) Leiden, A. W. Sijthoff. 1873. post-8o. 0,50.
— Novellen en vertellingen. II. (Arme Samuel. — Op den zolder. — Wat vader Harmen vertelt. — Naar omhoog. — Het jawoord.) Leid., A. W. Sijthoff. 1873. post-8o. 0,50.
— Novellen en vertellingen. III. (Portretten, Tonen in den nieuwjaarsmorgen. — Wat ik hoorde en zag in den spoorwagen en binnen de wachtkamer. — Driemaal gezien.) Leiden, A. W. Sijthoff. 1873. post-8o. 0,50.

Afbeelding bij de editie uit 1876:

Nieuws van den dag, 14 september 1878:

van **GEBROEDERS KOSTER** om goede vrienden met het Publiek te blijven!!!!

Ziedaar dan nu iets wat niemand ons kan nadoen en waarover zoowel Vakgenoot als Particulier verbaasd zullen staan kijken.

Vijf-en-Twintig Novellen en Vertellingen

van J. J. CREMER, als: 1. Grietje op 't Hönings-arf; 2. 't Kriekende Kriekske; 3. 't Pauweveerke; 4. Op de Kniehorst; 5. Bruur Joapik; 6. 't Blinkende Hoanje; 7. Oan 't kleine Revierke; 8. Kruuzemunje; 9. Van binnen en van buuten; 10. Op den zolder; 11. Portretten; 12. Een Winteravond; 13. Mijn oude Jacob; 14. Wouter Linge; 15. Vader Harmen; 16. Een Oudejaarsavond; 17. Tonen in den Nieuwjaarsmorgen; 18. Zes schetsen in ééne lijst; 19. Kees Springer in de Kerk; 20. Kees Springer buiten de Kerk; 21. Arme Samuel; 22. Driemaal gezien; 23. **Wat ik hoorde en zag** in den Spoorwagen en binnen de Wachtkamer; 24. Naar omhoog; 25. Het Jawoord; te zamen in Tien deeltjes, voor den ongehoord lagen prijs van slechts f 4.50. De eerste uitgaven dezer Vijf-en-Twintig Novellen kostten zoo ongeveer f 12, en nu voor zoo'n prijsje, 't is onbegrijpelijk, onverklaarbaar, hoe het mogelijk is, en toch.... de Tien deelen komen op niets meer dan 45 Cents 't stuk.

Maar 't verwonderlijkste volgt nog achteraan.

Men weet dat wij gewend zijn premiën te geven, premiën uit te loven bij wijze van insluiting van Bons en dat bij ons velen zoo gelukkig waren een Bon te vinden, doch daar deze exploitatie bij andere vakken nog al navolging heeft gevonden en het Publiek niet altijd reden had over die navolging te vreden te zijn, zoo

Algemeen handelsblad, 23 november 1878:

ROMANTISCHE WERKEN

VAN J. J. CREMER.

In 60 Afleveringen à 30 Cents, of 12 deelen à f 1.50.

INHOUD DEEL I. Wiege-Mis. De rechte Jozef. De Wessels en zijn gezin. De reis van Gerrit Meenwzen en zien zoon naar de Amsterdamsche karmis. Deine-Meu. Eene zoogmoeder. De Fransche komiek en de douanière. De vriend van den huize. Het sinder. Bitter's Hans. Photographisch portret van den schrijver.

DEEL 2. Een winternacht. Kees Springer in de kerk. Kees Springer buiten de kerk. Arme Samuel. Achter de schermen. Het begin. Een dag in de residentie. Een dansles op Meljdervoort. De koffievrouw.

DEEL 3. De Victorina. Twee families. Een winteravond. Zes schetsen in ééne lijst. Een Oudejaarsavond. Mijn oude Jakob. **Wat ik hoorde en zag** in den spoorwagen en in de wachtkamer I en II. Driemaal gezien. Naar omhoog. Wat vader Harmen vertelt. Van danken en diemen gesproken. Tones in den Nieuwjaarsmorgen. Portretten. Schudden en blazen. Fabriekskinderen. Een woord aan mijn landgenooten. Openbare brief aan Zijne Exc. den Minister van Binnenl. Zaken. Brief van Jan Stukadoor aan alle Nederl. werklieden. Antwoord van Jan Stukadoor aan Piet Schraaver.

DEEL 4. De lulle van 's-Gravenhage. Boer en Edelman. Emma Berthold.

Bovendien voegt de uitgever aan het werk eene **PREMIE** toe, even classiek, even nationaal als **CREMERS** schoppingen op het gebied onzer moderne letterkunde. Aan de eerste drieduizend intekenaars wordt namelijk **GRATIS AANGEBODEN** ter hunner keuze: een der kapitale **STAALGRAVURES** van H. SLUIJTER, naar de schilderijen van

Nieuws van den dag, 25 november 1879:

DAT ZAL AFTREK VINDEN!

Wegens overlijden van Mevr. de Wed. H. G. KOSTER Jr., moet een belangrijk gedeelte van ons fonds te gelde gemaakt worden. Wie dus van deze gelegenheid, om prachtige Boekwerken bijna voor niemanda te krijgen, wil profiteren, moet zich haasten. Wij bieden nu aan: voor slechts f 2.50 in plaats van f 12 de 10 deelen Novellen en Vertellingen van J. J. CREMER, als:

1. Grietje op 't Hönings-arf; 2. 't Kriekende Kriekske; 3. 't Panweverke; 4. Op de Knichorst; 5. Bruu Joapik; 6. 't Blinkende Hoanje; 7. Aan 't kleine Rivierke; 8. Kruuzemunje; 9. Van binnen en van buiten; 10. Op den Zolder; 11. Portretten; 12. Een Winteravond; 13. Mijn oude Jacob; 14. Wouter Linge; 15. Vader Harmen; 16. Een Oudejaarsavond; 17. Tones in den Nieuwjaarsmorgen; 18. Zes schetsen in éen lijst; 19. Kees Springer in de kerk; 20. Kees Springer buiten de kerk; 21. Arme Samuel; 22. Driemaal gezien; 23. **Wat ik hoorde en zag** in den spoorwagen en binnen de wachtkamer; 24. Naar omhoog; 25. Het Jawoord.

Ieder die zoo'n stel van 10 deelen koopt voor den ongelooftijk lagen prijs van slechts f 2.50 krijgt daarbij cadeau een exemplaar van het beroemde werk: **JULES VERNE. De reis om de wereld in 80 dagen**, bewerkt door GERARD KELLER, met 56 fraaie platen. Dit werk kost overal f 1.50 en nu bij ons cadeau. Naar buiten tegen postwissel van f 2.50. **GEBRS. KOSTER, Leliegracht, Amsterdam.** (5101)

Nieuws van den dag, 15 januari 1880:

5 JANUARI 1880.

WATERSNOOD.

Eenige ongeëvenaarde aanbieding ten voordeele van de noodlijdenden door Watersnood.

Voor slechts / 3.50 Tien deelen, bevattende: 25 Novellen en Vertellingen van L. J. CREMER, als: Grietje op het Höningsarf. — 't Kriekende Kriekske. — Driemaal gezien. — **Wat ik hoorde en zag in den** Spoorwagen enz. — Naar onhoog. — Het jawoord. — Een Oudejaarsavond. — Tonen in den Nieuwjaarsmorgen. — Zes schelsen in eene lijst. — Aan 't kleine rivierke. — Kruzenaunje. — van Binnen en van Buiten. — Bruur Joapik. — 't Paauweveerke. Kees Springer binnen en buiten de kerk. — Arme Samuel. — Op de Knieshorst. — 't Blinkende Hoanje. — Op den Zolder. — Portretten. — Een Winteravond. — Mijn oude Jacob. — Wouter Linge. — Wat Vader Harzen vertelt.

Niettegenstaande dezen buitengewoon lagen prijs van slechts / 3.50 (de eerste uitgave kostte / 12.50) bieden wij hiertij nog aan als cadeau het beroemde boek van HILDEBRAND: de Camera Obscura. Inhoud: Jongens. — Kinderrampen. — Een beestenspel. — Een onaangenaam mensch in den Baarlemmerhout. — Humoristen. — De familie Stotok. — De nankomst. — De ontvangst. — Hildebrand ziet de stad en Pieter verstaat zich pot te spelen. — Het Diakenhuismannetje vertelt zijn historie. — Er komen menschen op een kopje thee om verder het avondje te passeeren. — Pieter is waratje verliefd en hoe wij uit spelevaren gaan. — Varen en Rijden. — Genoegens smaken. — Een oude Kennis. — Hoe warm het was en hoe ver. — Hoe aardig het was. — Hoe voortreffelijk zij was. — enz. enz. (Om den geheelen inhoud op te sommen zou te lang zijn, genoeg zij het dat wij hier slechts één derde vermeld hebben.)

Niettegenstaande den lagen prijs van / 3.50 en het beroemde boek als premie er bij cadeau, wordt van elk verkocht Exemplaar 50 Cts. afgezonderd en aan de Watersnoods-Commissie alhier ter hand gesteld. Mochten wij even gelukkig zijn in het bijeenbrengen van aardige, nogal beteekenende sommen, zooals bij vroegeren Watersnood.

Naar buiten op ontvangst van Postwissel bij **GEBROEDERS KOSTER**, Leliegracht, Amsterdam. (377)

Leeuwarder courant, 26 maart 1880:

bare vergadering voor dit seizoen der afdeling van den Protestantenvond alhier. Voor een vrij talrijk publiek wees spreker op de kwaal van den hedendaagschen tijd „karakterloosheid” in kerk, staat en maatschappij, en gaf hij als geneesmiddel daarvoor aan de hand, samenwerking van godsdienst en wetenschap mits ieder op eigen terrein arbeidende. Na de pauze vergastte spreker de aanwezigen op een zeer keurige voordragt van J. J. Cremer: „Wat ik in den spoorwagen zoo al hoorde en zag”, die, evenals zijn rede, met de grootste aandacht door allen werd gevolgd. De heer Ringnalda mogt dan ook de sympathie van heel de vergadering verwerven, en is het de wensch van velen, den geachten spreker later eens weer in hun midden te mogen zien.

Tweede lees- en leerboek, 1881:

18. — Wat ik hoorde en zag in den Spoorwagen.

't Valt mij moeilijk om te zeggen, hoe langen tijd ik naar het voorbijliegende landschap heb zitten staren, terwijl mijn geest nog ten deele onder zijnen nevel gevangen lag; maar eindelijk, eindelijk zag ik, terwijl de trein langzamerhand in snelheid verminderde, nabij een der stations vóór Utrecht, eene wondere vertooning. Ik zag:

Eenen boerenknaap, eenen flinken boerenknaap; en op zijne armen droeg hij een oud moedertje, die hare magere armen om zijnen bruinen hals geslagen hield.

't Was wel eene vreemde vertooning! Het geelbleeke en gerimpelde aangezicht van het oude vrouwtje rustend op den schouder van den knaap, wiens frissche kleur nu door de inspanning nog verhoofd was

Nederlandsche letterkunde, 1882:

WAT IK HOORDE EN ZAG IN DEN SPOORWAGEN.

(Fragment.)

't Valt mij moeilijk om te zeggen, hoe langen tijd of ik naar het voorbijvliegende landschap heb zitten staren, terwijl mijn geest nog ten deele onder zijn nevel gevangen lag; maar eindelijk, eindelijk zag ik, terwijl de trein langzamerhand in snelheid verminderde, nabij een der stations vóór Utrecht, eene wondere vertooning. Ik zag:

Een boerenknaap, een flinken boerenknaap, en op zijn armen droeg hij een oud moedertje, die haar magere armen om zijn bruinen hals geslagen hield.

't Was wel een vreemde vertooning! Het geelbleeke en gerimpelde aangezicht van het oude vrouwtje, rustend op den schouder van den knaap, wiens

Nieuws van den dag, 18 juli 1882:

Voor drie en een halve Gulden.
J. J. CREMER, in uitstekende prachtbanden met keur. Pltn.
Zoo moet men Cremer hebben. Zoo moet men Cremer koopen.
In Prachtbanden! In Prachtbanden!

CONCURRENTIE-AANBOD!

CREMER's Novellen en Vertellingen, zoowel de Over-Betuwsche als alle andere, keurig geëill. met fraaie platen, groote druk, in origineele Prachtbanden. Alle Novellen en Vertellingen en alle Vertellingen en Novellen in het Over-Betuwsch.

Grietje op 't Hönings-arf. — 't Kriekende kriekske. — Op de Kniehorst. — 't Blinkende Hoanje. — Bruur Joapik. — Oan 't kleine rivierke. — 't Pauweveerke. — Kruuzemunje. — Van binnen en van buiten. — Mijn oude Jacob. — Een oudejaarsavond. — Wouter Ling. — Kees Springer in en buiten de kerk. — Zes schetsen in éene lijst. — Een winteravond. — Arme Samuel. — Op den zolder. — Wat Vader Harmen vertelt. — Naar omhoog. — Het jawoord. — Portretten. — Tonen in den nieuwaarsmorgen. — **Wat ik hoorde en zag** in den spoorwagen en binnen de wachtkamer. — Driemaal gezien.

Deze altijd interessant blijvende Boeken, die in deze 2 uiterst fraaie prachtbanden voorkomen, stellen wij tijdelijk verkrijgbaar voor den spotprijs van slechts f 3.50. Franco verzenden wij dit uitmuntend koopje overal heen aan allen, die ons per postwissel f 3.50 zenden en daarop zetten »De twee fraaie prachtbanden van CREMER.« Aanvraag uitsluitend bij **GEBRs. E. & M. COHEN**, Magazijnen van Goedkoopste Boeken, te Arnhem en te Nijmegen. (9258)

De fabrieksbode, 6 december 1884:

WAT IK HOORDE EN ZAG IN DEN SPOORWAGEN.	
<p>Het valt mij moeielijk te zeggen, hoe langen tijd ik naar het voorbijvliegende landschap heb zitten staren, terwijl mijn geest nog ten deele onder zijnen nevel gevangen lag; maar eindelijk, eindelijk zag ik, terwijl de trein langzamerhand in snelheid verminderde, nabij een der stations vóór Utrecht, eene vreemde vertooning. Ik zag:</p> <p>Eenen boerenknaap, eenen flinken boerenknaap; en op zijne armen droeg hij een oud moedertje, die hare magere armen om zijnen bruinen hals geslagen hield.</p> <p>'t Was wel eene vreemde vertooning! Het geel-bleeke en gerimpelde aangezicht van het oude vrouwtje rustend op den schouder van den knaap, wiens frische kleur nu door de inspanning nog verhoogd was.</p> <p>De trein hield stil. Een man en eene vrouw, die wel jonggeluwd konden wezen, drukten om strijd een hartelijken zoen op den mond dier oude; en, te midden van het stoom-gezucht en stations-rumoer, vernam ik toch van overenweer de afscheidsgroeten en vermaningen:</p>	<p>»Dag moeder, wel t'huis; dag Evert. Laat ze niet slippen, hoor je.«</p> <p>»Geen nood; gezondheid, Jaan en Willem!« en de oude vrouw zag ik knikken en met de lippen bewegen; maar, wat zij zeide, hoorde ik niet.</p> <p>Dat gezelschap mocht mij niet ontgaan. Gelukkig dat ik de minste klasse had genomen, en dat er door het uitstappen van eenige passagiers ruimte genoeg in den wagen was.</p> <p>»Hei! Hier vriendschap! Hier!« riep ik door het openstaande portier naar buiten; en Willem, de jonge echtgenoot, die mij 't eerste gevaar werd, zelf haastig tot den knaap, die het moedertje droeg:</p> <p>»Gauw, Evert! gauw; daar in dien wagen is plaats; wacht, die heer wil helpen; gauw maar, voorzichtig, eerst met je linker voet instappen, anders stoot je d'r beenen. Zoo; nou zel ik je van achteren aanbeuren, as de heer je dan teugen wou houwen...«</p> <p>»Nee, laat me maar alleen,« zei Evert.</p> <p style="text-align: right;">(Wordt vervolgd.)</p>
<p>Gebruikt bij Gebr. E. & M. Cohen van Willigen te Delft.</p>	

Provinciale Drentsche en Asser courant, 25 januari 1887:

Protestantenbond, aldus meldt de *N. Mepp. Crt.*, hare eerste wintervergadering ten huize van den kastelein *Wolthuis*. Als spreker trad op de heer *W. M. Houwing*, die tot ontwerp zijner rede had gekozen »de kunst om wel te zwijgen.” ZEW. hield daarover eene schoone rede en leidde de heerlijkste lessen daaruit af. Met zeer veel genoegen werd die rede van 't begin tot het einde toe aangehoord, want ze kenmerkte zich door schoone taal, bosjenden stijl, bevallige en duidelijke voordracht en was gekruid met de schoonste beelden. Daarna werden bijdragen geleverd door den heer *E. Schoenmaker*, die had gekozen een stuk van *Cremer*, getiteld »**Wat ik hoorde en zag in den Spoorwagen**”; daarna trad op de heer *de Jong*, die tot onderwerp »Een fragment uit den Poolsch-Russischen oorlog” van *van der Hoop* ten beste gaf. Kindelijk trad op de heer *J. Hendriks*, die voordroeg »Grootte boonen” door *Tinarlo*.

Alle sprekers werden met genoegen aangehoord; de voordrachten werden telkens afgewisseld door het zingen van vierstemmige liederen door het *Havelter Zangkoor*.

Schager courant, 5 december 1889:

— Wanneer men een spreker verlangt, die eene gunstige uitzondering maakt op de meestal »droge nutslezers”, dan noodige men **den** heer *A. Heijn Sz.* van Alkmaar.

Zoals hij Zondag 1 December j.l. **in** eene nutsvergadering te Heer Hugowaard als spreker optrad, toonde hij op één lijn te staan met **den** meestgevierden declamator, die ons de winteravonden gezellig **en** korter maken.

Zowel **in**: **wat ik hoorde en zag in den** spoorwagen **en** binnen de wachtkamer door *J. J. Cremer*, als **in**: een vers, dat als een nachtkaaars uitgaat van *Laurillard*; De kriel door *A. Heijn Sz.*; Guurkemoei van *Boskoop* door *Brester*; Een nette juffrouw voor **den** Commissaris; Hoe **ik** het dansen geleerd heb **en** **in**: Tonnis naar de *Norgermarkt*, zoowel **in** de eerste als **in** elk der volgende van zijne voordrachten toonde hij zijne stem meester te zijn **en** door zijne mimiek aan de hoogst gespannen verwachtingen te voldoen. Te betreuren is het, dat ook te Heer Hugowaard de heer *Heijn* voor eene slecht bezette

Alkmaarsche courant, 2 februari 1890:

— **Den** 30 trad de heer *A. Heijn Sz.*, van Alkmaar op als spreker voor het gezelschap »Nut **en** Genoegen” te **St. PANBRAS**. Deze begaafde spreker heeft aan de leden van dat gezelschap **en** enkelen geïntroduceerden een recht genotvollen avond verschaft. »Oude Sientje” een schets van *v. Maurik*, **en** »**Wat ik hoorde en zag in den** spoorwagen” van *Cremer*, bracht hij op meesterlijke wijze ten gehoor. Ook kleinere stukjes, vooral die **in** het komische genre, werden met onverdeeld genoegen aangehoord. »Tonnis op de *Norger* jaarmarkt” deed de lachspieren geducht werken. Het woord van dank **en** het »tot wederziens **in** ons midden”, dat de voorzitter van het gezelschap, de heer *Uitenbosch*, **den** spreker toebracht, kwam als uit de harten van allen, die hem hoorden.

Nederlandsch leesboek voor de laagste klassen van het gymnasium, 1890:

WAT IK HOORDE EN ZAG IN DEN SPOORWAGEN.

't Valt mij moeielijk om te zeggen, hoe langen tijd ik naar het voorbijvliegende landschap heb zitten staren, terwijl mijn geest nog ten deele onder zijnen nevel gevangen lag; maar eindelijk, eindelijk zag ik, terwijl de trein langzamerhand in snelheid verminderde, nabij een der stations vóór Utrecht, eene wondere vertooning. Ik zag:

Een boerenknaap, eenen flinken boerenknaap; en op zijne armen

Heldersche en Nieuwedieper courant, 5 februari 1890:

St. Pankras. — Den 30sten trad de heer A. Heijn Sz., van Alkmaar, op als spreker voor het gezelschap „Nut en Genoegen” alhier. Deze begaafde spreker heeft aan de leden van dat gezelschap en enkelen geïntroduceerden een recht genotvollen avond verschaft. „Oude Sientje”, een schets van v. Maurik, en „Wat ik hoorde en zag in den spoorwagen”, van Cremer, bracht hij op meesterlijke wijze ten gehoor. Ook kleine stukjes, vooral die in het komische genre, werden met onverdeeld genoegen aangehoord. „Tonnis op de Norger jaarmarkt” deed de lachspieren geducht werken. Het woord van dank en het „tot wederziens in ons midden”, dat de voorzitter van het gezelschap, de heer Uitenbosch, den spreker toebrecht, kwam als uit de harten van allen, die hem hoorden. (Alkm. Ct.)

Apeldoornsche courant, 16 maart 1897:

Na de pauze zou spreker iets smakelijks doen hooren, en wenschte nu nog de hoop uit te spreken, dat ieder mocht opgewekt, geprikkeld zijn, om kennis te nemen van lectuur, die voedzaam, gezond en smakelijk is, en moge het Bestuur van het Volkshuis in de gelegenheid gesteld worden, de lectuur voor het volk ter harte te nemen.

Een welverdiend daverend applaus volgde op deze rede.

Na de pauze las spreker, als voorbeelden van smakelijke lectuur, voor: een gedeelte van een vertelling van Cremer, getiteld: „**Wat ik hoorde en zag in den spoorwagen en binnen in de wachtkamer**”, en verder „De Mottige” van Werumeus Buning. Dat beide stukken zeer in den smaak vielen, bewezen de toejuichingen en vooral bij het laatste de gulle lach nu en dan.

De heer Jhr. Mr. G. W. Mollerns bracht den heer Scholten namens Bestuur en publiek hartelijk dank toe voor zijn leerrijke en boeiende voordracht.

Nieuwsblad van het noorden, 23 november 1901:

SLOCHTEREN, 22 Nov. Gisteravond werd in het „Hoogehuis“ alhier vanwege de afdeeling „Duurwold“ der Maatij. tot Nut van 't Algemeen eene volksavond gehouden. De heer dr. Adriani opende de vergadering, er op wijzende welk nut de afdeeling reeds gesticht had en nog wenschte te stichten door het houden van bijeenkomsten als deze. Door het zangkoor „Ons Kransje“ werden een paar zangnummers ten beste gegeven, waarna de heer dr. Sikkema eene lezing hield over „Onze kleeding.“ Spr. schetste ons ons op een zeer bevattelijke manier hoe de kleeding van den mensch diende te zijn en gaf daarbij vele nuttige wenken. Door verachillende heeren werden voordrachten gehouden, als door ds. Meindersma met „Een droom.“ door dr. Adriani met „Jan Kloek.“ door F. C. Fockens met „Ze hadden mekoar niks te verwieten.“ door J. Kraak met „**Wat ik hoorde en zag in den** spoorwagen.“ door Borggreve met „Een trek oet de lotterij.“ door H. Brondijk met „Dat getob met onze jongens.“ Het zangkoor „Ons Kransje“ wisselde alles af met verschillende zangnummers, die op eene voortreffelijke manier werden ten gehoor gebracht, waarna de heer dr. Adriani de bijeenkomst sloot met een woord van dank aan allen, die hadden bijgedragen om deze avond te maken en inzonderheid aan het rangkoor „Ons Kransje.“ die wel het teewenaandeel hierin had.

Bolswards nieuwsblad, 16 januari 1902:

Van Frieschen bodem.

„**Wat ik hoorde en zag in den spoorwag**en“ schreef Cremer gelooven we eens, maar dat zal wel zoo bij manier van „schrijven“ geweest zijn. Letterkundigen, dichters of romanschrijvers zien **en** hooren alles **en** overal, zittende **in** hun bureaustoel. **Wat** wij hier nu even met een paar woorden mee deelen, komt echter wel degelijk uit **den** spoorwagen of eigenlijk uit de tram, dat is toch broertje **en** zusje met mekaar.

„Daar toch die tram hier“, merkt een joviaal oudachtig heer uit Holland op. „Dat kost hier 'n kwartje voor zoo'n eindje“; nee, dan moet je bij ons weze, voor 't zelfde geld van Haariem naar Leien, rij op maar **en wat** een afstand is dat.“

En van de rit naar Sneek was 't „ontzettend“, maar mijnheer dacht er niet aan, dat hier de tram, **in** Holland 't spoor de baas speelt. Daar zware concurrentie **en** hier de tram oppermachtig **en** 't moet gezegd worden, de eigen lijnen, die veel geld hebben gekost, maken een stevig tarief zeker ook wel noodig.

Toen kwam 't gesprek op 't boerevak, boterfabrieken, „bärgemesten, griensejitten **en** dames mei gaasken for de eagen“.

Nieuwsblad van het noorden, 11 november 1902:

— In 't hotel „Pöbes“ werd heden een vergadering gehouden door de afdeling „N. Pckela“ van den Bond voor Staatspensiooneering. Door den afgevaardigde naar de te Utrecht gehouden algemeene vergadering van den Bond werd verslag over die vergadering uitgebracht. De heer dr. Brouwer gaf hierna den beknopten inhoud weer van het bekende drama van Heijermans „Ors et Labora“ als zijnde een welsprekend pleidooi voor een algemeene ouderdomsverzekering. Hierna droeg de heer H. T. Mulder voor het bekende gedicht van J. v. Heers: „Jan Jansen“ en het eveneens bekende verhaal van Cremer: „**Wat ik hoorde en zag in den** spoorwagen,“ ook beide toepasselijke stukken op deze maak. Een **en** ander werd met aandacht aangehoord. Ten slotte gaf de voorzitter een overzicht van het concept-adres aan de regering, en werd besloten, op voorstel van het bestuur, adhesie te betuigen. Daar niemand meer iets te vragen of voor te stellen had, sloot de voorzitter de vergadering.

Nieuwe Veendammer courant, 15 november 1902:

treffende de voorziening in de kosten van een staatspensioen voor alle 65jarige Nederlanders. Adressanten zeggen aan het eind, dat zij met een eminent Nederlandsch minister van oordeel zijn, dat de armen niet kunnen wachten, geen dag en geen nacht langer dan onvermijdelijk is, en dat zij meenen te hebben aangetoond, dat de weg te vinden is, als de wil bestaat. Vervolgens hield de voorzitter op boeiende wijze een passende bijdrage, aan de hand van Perio's brochure: „Ora et labora,” bewerkt naar het bekende drama van Heijermans, waarna de heer R. T. Mulder voordroeg „Jan Janszen” van Nicolaas Beets: „Eer brengt een arme vader met vreugd zes kinderen groot, dan dat zes rijke kinderen hem koestren in den nood” en, als treffend pendant van dit prozaïsch gedicht, het poëtisch prozastukje van Cremer: **Wat ik hoorde en zag in den spoorwagen.**

Nederlandsche letterkunde, 1905:

212

WAT IK HOORDE EN ZAG IN DEN SPOORWAGEN.
(Fragment.)

't Valt mij moeilijk om te zeggen, hoe langen tijd ik naar het voorbijvliegende landschap heb zitten staren, terwijl mijn geest nog ten deele onder zijn nevel gevangen lag; maar eindelijk, eindelijk zag ik, terwijl de trein langzamerhand in snelheid verminderde, nabij een der stations vóór Utrecht, eene wondere vertooning. Ik zag:

Een boerenknaap, een flinken boerenknaap, en op zijn armen droeg hij een oud moedertje, die haar magere armen om zijn bruinen hals geslagen hield.

't Was wel een vreemde vertooning! Het geelbleeke en gerimpelde aangezicht van het oude vrouwtje, rustend op den schouder van den knaap, wiens frissche kleur nu door de inspanning nog verhoogd was.

De trein hield stil. Een man en vrouw, die wel iongeehuwden konden

Utrechtsche courant, 9 februari 1906:

Hoe heerlijk scholst Cremer in zijn „**Wat ik hoorde en zag in den spoorwagen**“ de indrukken van menschen die nog nooit in den ijzeren wagen hadden gezeten.

In allerlei vormen werd vroeger de spoor-trein bezongen, ook wel spottenderwijs o.a. door Piet Paaltjes; eveneens werden ernstige spoorwegrampen dichterlijk ver-
eenwigd.

Geschiedenis der Nederlandsche letterkunde, 1906-1912:

tuurlijk, opgeschroefd; dan spreekt hij van „echt vriend“, „stervenssponde“, „in het graf dalen“, een boom heet dan „het sieraad der vruchtbare weiden“, wij lezen dan van een duiveltje „dat zich een troon vest op de puinhoopen van liefde en eendracht“. Ook in de tweede reeks van novellen komt dat verschil uit; het duidelijkst misschien, wanneer wij in **Wat ik hoorde en zag in de spoorwagen** de welgeslaagde teekening van den jongen boer en zijn grootmoeder vergelijken met die van het overig reisgezelschap of in *Kees Springer* het gesprek der dienstmeisjes met de rest dier schets. Tot voordragen waren ook deze novellen wel geschikt; een stuk als *Kees Springer in de Kerk* misschien meer dan andere; doch ook met deze kon de voordrager nog eer inleggen.

Anders stond het, toen CREMER zijn eerezucht ging uitstrekken tot het schrijven van romans. Hier was het publiek, zooals SIMON GORTER zeide, „buiten het bereik van CREMER'S stem.“ Hoe zou hij nu slagen? Een eerste poging op dit gebied: *Daniël Sils* (1856) gaf geen recht veel te hopen; doch misschien zou blijken dat de auteur zich ontwikkeld had, toen hij in 1867 optrad met een roman in drie deelen, getiteld *Anna Rooze*. twee jaar later gevolgd door *Dokter Helmond*

Provinciale Drentsche en Asser courant, 1 december 1906:

Klazienaveen, 29 Nov. Gisteravond vergaderde bij Dewes de afdeling van den Bond van Staatspensionneering. Slechts 13 leden waren opgekomen. En dat in een streek als deze! Een beschamend voorbeeld werd gegeven door twee leden, die, hoewel te Nieuw-Dordrecht woonachtig, toch tegenwoordig waren.

Door den secretaris werd het jaarverslag uitgebracht. De penningm. kon geen rekening en verantwoording doen, daar door bijzondere omstandigheden nog maar van een paar leden de contributie over 1906 ontvangen was. Van de aanwezigen werd deze gelod. Aan de verafwonnende leden zal een postkwitantie gezonden worden. Op de volgende vergadering zal het Bestuur een gewijzigd reglement ter tafel brengen.

Ten slotte werd door den seor. voorgelezen een fragment van: „Wat ik hoorde en zag in den spoorwagen” door Cremer.

Rooswinkel, 28 Nov. De heer Killstra te

Zutphensche courant, 23 december 1911:

Aalten, 23 Dec. Gisteravond trad voor de leden der „Leesvereeniging“ alhier op de heer P. Bor uit Apeldoorn. Hij begon met een fragment uit „Lioba“ van Fr. van Eeden, „Zegepraal“ van Guido Gezelle en „Wat ik hoorde en zag in den spoorwagen“ van Cremer.

Na de pauze droeg spr. voor het 1e bedrijf uit „Vorstenschool“, van Multatuli en tot slot een paar aardige schetsen van Falkland, getiteld „Een versche grog en een warme stoel“ en „Zij boemelt.“

De Graafschap-bode, 30 december 1911:

— Vrijdag j.l. trad alhier voor de leden der Leesvereeniging op de heer P. Bor van Apeldoorn, die op niet onverdienstelijke wijze voordroeg voor de pauze: Een fragment uit „Lobia” van Fred. v. Eden, daarna „Een Zegepraal”; gedicht van Guido Geselle. Na de pauze een gedeelte uit de novelle „Wat ik hoorde en zag in den spoorwagen”; van J. J. Cremer; om voort te gaan met een fragment uit „Vorstenschool” van Multatuli. Ten slotte een paar comische „Falklandjes”, welke zeer in den smaak vielen.

Heldersche courant, 11 december 1919:

Wieringen.
 Onze Nutsvereen. „Eensgezindheid”, hield j.l. Dinsdagavond in 't hôtel Lont, haar 2e bijeenkomst. Te 7 uur opende de heer Berghuis, met een hartelijk welkom aan de in grooten getale opgekomen belangstellenden den avond, waarna met de afwerking der agenda werd begonnen.
 Ds. H. Bax was de eerste spreker met een lezing, getiteld: „Copernicus”, en vervolgens traden op de heer L. Berghuis met „Wat ik hoorde en zag in den spoorwagen”, de heer C. Basker met „De politiehond”. De heer Ds. Bax met „Schijn bedriegt” en „Geen snuggere vrouw”.
 Verder werd de pauze aangevuld met piano- en vioolmuziek van mevr. Bax en den heer J. B. Tijn, enkele zangstukjes van mej. A. de Beurs, begeleid door piano van mevr. Bax, en tot slot op veler verlangen nog wat pianomuziek van mevr. Bax, zoodat de lezers en lezeressen zullen bemerken dat er veel afwisseling was en dat alle bezoekers eenparig zullen verklaren: 't was mooi, een prachtavond van 't begin tot het einde, en de aanwezige hebben dan ook volop genoten.

Utrechtsch provinciaal en stedelijk dagblad, 12 november 1920:

Na de pauze sprak, nadat een gemeenschappelijk lied gezongen was, en het koor zich nog eens in samenwerking met de soliste had laten hooren, ds. J. F. Beerens over het onderwerp:

Onze roeping tegenover de Kerk.

Spreker herinnerde aan Cremers schetsje: „Wat ik hoorde en zag in den spoorwagen”, waaraan hij moest denken toen hij zich voor dezen avond voorbereidde. De Kerk is onze moeder, wat misschien vreemd klinkt in Protestantische ooren. En toch zit er een groote waarheid in het Roomsche woord „Moederkerk”. De Kerk is de gemeenschap, die ons geestelijk heeft doen geboren worden. God heeft zijn geestelijke gaven niet geschonken aan den eenling, maar aan de gemeenschap. De Bijbel is het boek van de Kerk, en niet van dezen of genen particulier. Hebben wij ten slotte niet alle geestelijke schatten aan de Kerk

Maas en Scheldebode, 20 augustus 1921:

SCHERPSCHOTEN.

In navolging van den Betuwache novellen schrijver Cremer zou hier eigenlijk boven moeten staan:

„Wat ik hoorde en zag in den Spoorwagen”.

Wij waren op reis, mijn gezin en ik. Denk nu niet, omdat het in een vacantielid is, dat ik behoort tot die groep of groepen van Zondagskinderen, die hun dagelijkschen arbeid zelden onderbroken door 2, 3, 4, of meer weken vacantie per jaar, tot herstel van hun door den strijd om het bestaan uit het evenwicht geslagen, natuurlijke en geestelijke krachten.

Verre daarvan. Dat voorrecht deelen wij niet. Indien er sprake is van op reis gaan bedoelt dit één of anderhalve dag uitbreken uit de werkzaamheden, die op al onzen tijd, lichaam en geest beslag leggen.

Doeh ter zake. Aan het station D. P. wrongen en heachen we ons vijf in een coupé 3e klasse gevolgd door nog een 4tal passagier waar onder een handelsreiziger een nog kranige grootmoeder met schrale kleindochter van ongeveer 12 jaar en een dikke heer die in het gangpad bleef staan.

Juist even vóórdat de trein vertrokken ging wordt het portier nogmaals opgeworpen om doorgang te verleen aan een ± 50 jarige juffrouw met grooten tash. Handelsrei-

De veldpost, 23 december 1922:

Wat ik hoorde en zag in den spoorwagen.

't Valt mij moeilijk om te zeggen, hoe langen tijd of ik naar het voorbijvliegende landschap heb zitten staren, terwijl mijn geest nog ten deele onder zijn nevel gevangen lag; maar eindelijk, eindelijk zag ik, terwijl de trein langzamerhand in snelheid verminderde, nabij een der stations vóór Utrecht, een wondere vertooning. Ik zag.

Een boerenknaap, een flinken boerenknaap, en op zijn armen droeg hij een oud moedertje, die haar magere armen om zijn bruinen hals geslagen hield.

't Was wel een vreemde vertooning! Het geelbleeke en gerimpelde aangezicht van het oude vrouwtje rustend op den schouder van den knaap, wiens frissche kleur nu door de inspanning nog verhoogd was.

De trein hield stil. Een man en vrouw, die wel jonggehuwden

De klimop, voor de lagere school, 1931:

44. WAT IK HOORDE EN ZAG IN DEN SPOORWAGEN.

't Valt mij moeilijk om te zeggen, hoe langen tijd ik naar het voorbijvliegende landschap heb zitten staren, terwijl mijn geest nog ten deele onder zijn nevel gevangen lag; maar eindelijk, eindelijk zag ik, terwijl de trein langzamerhand in snelheid verminderde, nabij een der stations vóór Utrecht, een wondere vertooning. Ik zag: een boerenknaap, een flinken boerenknaap, en op zijn armen droeg hij een oud moedertje, die haar magere armen om zijn bruinen hals geslagen hield.

't Was wel een vreemde vertooning! Het geelbleeke en gerimpelde aangezicht van het oude vrouwtje, rustend op den schouder van den knaap, wiens frissche kleur nu door de inspanning nog verhoogd was.

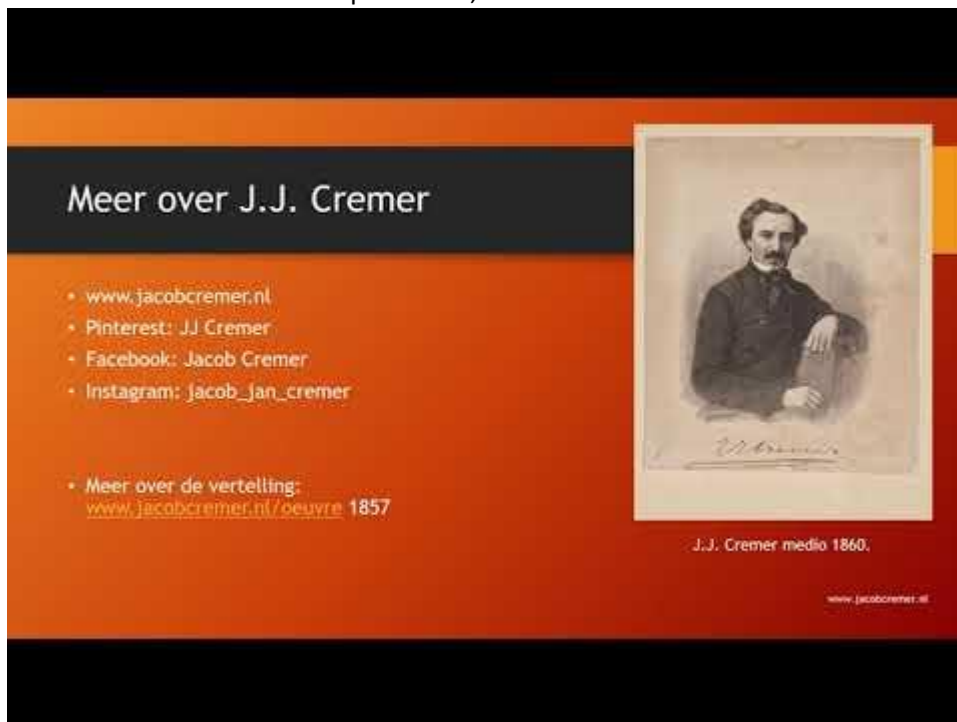
De radiobode, 14 september 1934:

- N.I.R. (Uitnodigingen).
- 8.20 n.m. Het Symphonie-orkest. 1. Overture „Egmont”, Beethoven. — 2. Concert voor viool en orkest, Beethoven. Solist: Adolphe Poth.
- 9.05 n.m. Fons Derre: „Wat ik hoorde en zag in den spoorwagen” van J. J. Cremer.
- 9.20 n.m. Voortzetting concert door het Symphonie-orkest. 1. Theater-ouverture, Kodaly. — 2. Suite in G gr. t., De-greef. — 3. Canadeesche fantasie, Gilson. — 4. De drie ruitertjes, Voormolen.

Auf der Eisenbahn, editie 2014:

Introdactie over de novelle op Youtube, 2024:

bijgewerkt: 18 december 2024.

www.jacobcremer.nl